МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки, підприємництва та інформаційних технологій

Кафедра підприємницьких та соціальних технологій

Допущено до захисту

“_____” _____ 2026 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ **Соколюк С.Ю.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Виконала – студентка 4 курсу, групи 42-з-сз/а
освітньої програми «Соціальне забезпечення»
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
ПОЛЬОВА Ріта Вікторівна

Науковий керівник – к.е.н., доцент

ЖАРУН Олена Володимирівна

Умань-2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки, підприємництва та інформаційних технологій

Кафедра підприємницьких та соціальних технологій

Освітня програма Соціальне забезпечення

Спеціальність 232 Соціальне забезпечення

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

“_____” _____2026 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студентці Польовій Ріті Вікторівні

1. Тема роботи: Особливості волонтерської діяльності в умовах воєнного стану

керівник роботи ЖАРУН Олена Володимирівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “___”_____20__ року №_____

2. Строк подання студентом роботи

3. Вихідні дані до роботи річні фінансові звіти, статистичні щорічники України, наукові праці провідних науковців за даною тематикою_____

4. Перелік питань, які потрібно розробити І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
2. ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ

5. Перелік графічного матеріалу. _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів проекту	Приміт
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи		
2.	Одержання індивідуального завдання		
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи		
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - виконання курсових робіт - інші заходи		
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи		
6.	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків		
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахування зауважень наукового керівника		
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті		
9.	Перевірка роботи на академічний плагіат		
10.	Одержання відгуку наукового керівника		
11.	Попередній захист роботи на кафедрі		
12.	Затвердження роботи завідувачем кафедри		
13.	Одержання рецензії		
14.	Захист кваліфікаційної роботи		

Студент _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Реферат
на кваліфікаційну роботу
студентки факультету економіки, підприємництва та інформаційних технологій УНУ
(спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» ОС «бакалавр»)
Польової Ріти Вікторівни на тему:
«Особливості волонтерської діяльності в умовах воєнного стану»

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню особливостей волонтерської діяльності в умовах воєнного стану, її ролі у забезпеченні соціальної підтримки населення та підвищенні стійкості суспільства в кризових умовах.

У роботі розкрито сутність волонтерської діяльності як важливого елементу системи соціального забезпечення, визначено її функції, принципи та основні напрями реалізації. Особливу увагу приділено трансформації волонтерського руху в умовах воєнного стану, що супроводжується зростанням масштабів допомоги, диверсифікацією форм діяльності та підвищенням рівня координації між громадськими організаціями, державними структурами та міжнародними партнерами.

Проаналізовано сучасний стан розвитку волонтерської діяльності в Україні, визначено ключові проблеми та виклики, серед яких: ресурсні обмеження, психологічне навантаження волонтерів, недостатній рівень інституційної підтримки та необхідність удосконалення нормативно-правової бази.

У роботі обґрунтовано напрями підвищення ефективності волонтерської діяльності в умовах воєнного стану, зокрема: розвиток цифрових платформ координації допомоги, посилення державної підтримки волонтерських ініціатив, удосконалення механізмів взаємодії між суб’єктами соціального забезпечення, а також впровадження програм психологічної підтримки волонтерів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади, громадськими організаціями та закладами соціальної сфери для підвищення ефективності волонтерської діяльності та вдосконалення системи соціального забезпечення в умовах воєнного стану.

Ключові слова: волонтерська діяльність, воєнний стан, соціальне забезпечення, соціальна підтримка, громадянське суспільство, гуманітарна допомога.

ABSTRACT

The qualification work is devoted to the study of the peculiarities of volunteer activity under martial law and its role in providing social support to the population in crisis conditions. The paper examines the essence, functions, and main directions of volunteer activity as an important component of the social security system. Particular attention is paid to the transformation of the volunteer movement in Ukraine, which is characterized by increased, diversification of activities, and enhanced cooperation between civil society, government institutions, and international partners.

The study analyzes current challenges of volunteer activity, including resource limitations, psychological stress on volunteers, and insufficient institutional support. It also substantiates practical directions for improving the efficiency of volunteer initiatives, such as strengthening state support, developing digital coordination tools, and improving interaction between social security actors. The results of the research can be used to enhance volunteer practices and improve the social security system under martial law.

Keywords: volunteer activity, martial law, social security, social support, civil society, humanitarian aid.

ЗМІСТ

ВСТУП.....

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……

2.1. Основні напрями та форми волонтерської діяльності в умовах війни…….

2.2. Проблеми, виклики та організаційні особливості волонтерського руху……..

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ….

ВИСНОВКИ……..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну постає як глобальний виклик, що істотно впливає на функціонування міжнародної спільноти, насамперед європейської, та становить одну з найсерйозніших загроз стабільності й безпеці регіону. За таких умов ефективна протидія агресії та мінімізація її наслідків потребують консолідації ресурсів на всіх рівнях — від локального до міжнародного. Важливим проявом такої мобілізації є активізація внутрішніх соціальних ресурсів громадянського суспільства, що реалізується через процеси самоорганізації, спрямовані на розв'язання нагальних проблем, спричинених війною, а також на забезпечення майбутнього повоєнного відновлення держави.

Одним із найбільш показових виявів цієї самоорганізації стала різка інтенсифікація волонтерської активності, яка засвідчила вагомий потенціал громадянського суспільства як суб'єкта суспільних трансформацій. Практичний досвід доводить, що волонтерство виступає гнучким і ефективним механізмом внутрішньої мобілізації ресурсів, здатним оперативно реагувати на кризові ситуації, забезпечуючи захист життя і здоров'я населення та сприяючи вирішенню соціально-економічних і безпекових проблем у надзвичайних умовах.

Еволюцію волонтерського руху в Україні в період російської збройної агресії доцільно розглядати крізь призму двох основних етапів. Перший із них розпочався під час Революції Гідності наприкінці 2013 року та продовжився у зв'язку з анексією Криму і початком бойових дій на сході України у 2014 році. Цей період, що тривав орієнтовно до 2016 року, характеризувався безпрецедентним зростанням волонтерської активності та формуванням базових організаційних практик. Другий етап пов'язаний із повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року, яке спричинило нову, значно потужнішу хвилю розвитку волонтерства. Вона відзначалася масовістю, швидкістю

розгортання та високим рівнем організованості, значною мірою спираючись на досвід попереднього періоду [1].

Важливим чинником трансформації волонтерського руху стали процеси цифровізації, які особливо інтенсивно проявилися ще під час пандемії. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних, цифрових і мережевих технологій забезпечило появу нових форм координації, комунікації та організації волонтерської діяльності у віртуальному просторі, що суттєво підвищило її ефективність і масштабованість.

Аналіз динаміки розвитку волонтерства з урахуванням впливу цифрових технологій становить важливе завдання для наукової спільноти, управлінців, громадських діячів і представників органів влади. Попри очевидний вплив ІКТ на процеси інституціоналізації волонтерства, трансформацію форм взаємодії та самоорганізації, ця проблематика залишається недостатньо дослідженою.

Наукові дослідження трансформації волонтерського руху корелюють із етапами розвитку воєнного протистояння. Перша хвиля наукового інтересу припала на 2014–2016 роки, коли активізація волонтерства супроводжувалася ґрунтовними дослідженнями з боку вітчизняних науковців, які розглядали його як прояв мобілізації соціального потенціалу громадянського суспільства та аналізували його ресурсні можливості й ризики [2–7]. У період пандемії ці дослідження доповнилися аналізом нових цифрових форм волонтерської діяльності [8], а у передвоєнний час — питаннями громадянської активності та соціальної залученості [9; 10].

Після початку повномасштабної війни дослідницький фокус змістився на вивчення нових умов функціонування волонтерського сектору, його ролі у забезпеченні стійкості суспільства та участі в процесах відновлення країни. Зокрема, соціологічні дослідження систематично відстежують рівень громадянської залученості та суспільні настрої, а аналітичні центри досліджують економічні та соціальні передумови згуртованості громад у воєнний період [11; 12]. Паралельно тривають науково-практичні дискусії щодо формування стратегії повоєнного відновлення України із залученням експертного середовища та представників державної влади [13].

Таким чином, волонтерський рух в Україні в умовах збройної агресії виступає не лише інструментом реагування на кризові виклики, а й важливим чинником суспільної консолідації та стратегічного розвитку держави.

Запровадження воєнного стану формує специфічні умови функціонування суспільства, за яких волонтерська діяльність набуває стратегічно важливого характеру. На відміну від мирного періоду, волонтерські ініціативи реалізуються в обставинах підвищеної небезпеки, обмеженості ресурсного забезпечення, порушеної логістичної інфраструктури та динамічної трансформації потреб. Основні напрями діяльності волонтерів охоплюють надання невідкладної гуманітарної допомоги, роботу в районах ведення бойових дій, психологічну підтримку населення, організацію евакуаційних заходів, а також забезпечення інформаційної безпеки.

До ключових характеристик волонтерства в умовах війни належать високий рівень суспільної мобілізації, необхідність оперативної координації дій, активне впровадження цифрових інструментів для управління процесами, зростання відповідальності та вагомість дотримання етичних і безпекових норм, а також тісна взаємодія з органами державної влади й міжнародними партнерами. Зазначені чинники зумовлюють трансформацію управлінських підходів, орієнтуючи волонтерські організації на підвищення системності, професіоналізації та ефективності їх функціонування.

В умовах воєнного стану в Україні інститути громадянського суспільства зазнали суттєвих змін, що проявилося у модернізації підходів до волонтерського менеджменту як дієвого інструменту вирішення актуальних соціальних проблем. Водночас волонтерство виступає ефективним механізмом прямої комунікації громадян із суб’єктами, здатними забезпечити реагування на їхні потреби. Загалом волонтерська діяльність та сформовані на її основі соціальні інститути відповідають фундаментальним принципам взаємодії держави і громадянського суспільства, що дозволяє розглядати їх як невід’ємні складові правової та соціальної держави [17].

В умовах сучасних воєнно-політичних викликів, зумовлених необхідністю протидії збройній агресії російської федерації проти України,

волонтерська діяльність набула особливої вагомості. Упродовж останнього десятиліття в Україні волонтерство трансформувалося у потужний суспільний рух, який здатен частково перебирати на себе функції органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та соціальних інституцій. За результатами досліджень Фонду «Демократичні ініціативи» спільно із соціологічною службою Центру Разумкова за підтримки програми MATRA, у 2022 році близько 61% громадян України у різних формах долучалися до надання допомоги Силам оборони або іншим громадянам: зокрема, 31% здійснювали фінансову підтримку, 10% брали участь у фізичній роботі, а 20% поєднували обидва види діяльності [2].

У широкому розумінні волонтерський рух є невід'ємною складовою розвитку будь-якого суспільства. Волонтером вважається особа, яка на добровільних засадах здійснює соціально орієнтовану, неприбуткову діяльність, надаючи допомогу тим, хто її потребує. Водночас волонтерські організації виступають важливими суб'єктами економічної системи, виконуючи функції роботодавців і постачальників послуг, що сприяє зростанню загальної економічної ефективності та зменшенню навантаження на державний бюджет. Крім того, цей сектор формує передумови для сталого економічного розвитку шляхом інвестування у людський капітал, зокрема через навчання, підвищення кваліфікації та розширення можливостей зайнятості.

Світовий досвід підтверджує значний економічний внесок волонтерства. За даними Центру досліджень громадянського суспільства Університету Джона Гопкінса, у 2017 році приблизно 140 мільйонів осіб у 37 країнах були залучені до добровольчої діяльності. Умовно об'єднані, вони могли б утворити одну з найбільших країн світу за чисельністю населення, а їхня діяльність еквівалентна близько 20,8 мільйонам повноцінних робочих місць. Щорічний внесок волонтерів у глобальну економіку оцінюється приблизно в мільярд доларів США [58]. Водночас такі оцінки не враховують опосередковані вигоди, зокрема позитивний вплив на третіх осіб та нематеріальні результати, що виникають у процесі волонтерської діяльності.

Соціальний вимір волонтерства також є надзвичайно важливим. Волонтерський сектор сприяє консолідації суспільства, об'єднуючи різні

соціальні групи, які за інших обставин могли б не взаємодіяти між собою. Через волонтерські практики зміцнюється соціальний капітал, що проявляється у розвитку громадської активності, розширенні участі у громадських ініціативах, формуванні довіри та налагодженні неформальних соціальних зв'язків. У результаті це сприяє зміцненню соціальної згуртованості, формуванню безпечного середовища та забезпеченню суспільних благ і послуг [12].

Характерною рисою сучасного волонтерського руху є активна участь студентської молоді. Залучення молодих людей до волонтерства надає їм можливість зробити особистий внесок у розв'язання актуальних соціальних проблем, а також сприяє розвитку їхніх компетентностей через участь у соціально орієнтованих проєктах і програмах. Підготовка до такої діяльності здійснюється, зокрема, у межах спеціалізованих шкіл волонтерів. Водночас до суб'єктів волонтерської діяльності належать і неурядові організації, що функціонують на громадських засадах, серед яких молодіжні, скаутські, екологічні, спортивні об'єднання, а також організації, спрямовані на розвиток територіальних громад і вирішення локальних проблем [25].

Переломним етапом у становленні волонтерського руху в Україні став 2014 рік, який спричинив інтенсивне формування численних волонтерських ініціатив. Ці процеси засвідчили високий рівень громадянської свідомості населення та його здатність до ефективної самоорганізації. Розпочавшись із підтримки учасників Революції Гідності, волонтерська діяльність швидко трансформувалася у масштабну систему забезпечення потреб Збройних Сил України. У цей період також спостерігалося суттєве зростання кількості зареєстрованих громадських і благодійних організацій.

Починаючи з осені 2014 року, волонтерські спільноти налагодили тісну взаємодію з Міністерством оборони України, при якому було створено дорадчий орган – раду волонтерів. Представники волонтерського сектору активно долучилися до процесів матеріально-технічного, продовольчого та медичного забезпечення армії, а окремі з них інтегрувалися у відповідні структурні підрозділи міністерства, відповідальні за постачання.

Сучасний етап розвитку волонтерства в Україні характеризується низкою специфічних ознак. Серед них – високий рівень ініціативності та автономності діяльності волонтерських структур, їх поступова інституціоналізація як складових громадянського суспільства, здатних професійно задовольняти суспільні потреби, а також залучення до волонтерської діяльності представників різних професійних сфер, зокрема IT, підприємництва та інших галузей. Водночас значна частина волонтерських ініціатив має вимушений характер, що зумовлено обмеженістю ресурсів держави та недостатньою ефективністю окремих державних інституцій [52].

У цілому, волонтерський рух на сучасному етапі розвитку виступає індикатором зрілості громадянського суспільства, доповнює функціональні можливості державних органів і сприяє стабілізації суспільних процесів, зокрема в умовах децентралізації. Разом із тим діяльність волонтерів супроводжується низкою системних викликів. До них належать скорочення обсягів фінансової та матеріальної підтримки з боку населення, діаспори та донорів; поширення явищ псевдоволонтерства і зловживань; недостатній рівень координації між окремими ініціативами; обмеженість механізмів контролю за використанням переданих ресурсів; недосконаліть комунікації між волонтерами та суспільством.

Окремої уваги потребують проблеми зниження мотивації та емоційного виснаження волонтерів, що зумовлено тривалим перебуванням у стані підвищеного психологічного навантаження. Важливим аспектом є також питання безпеки, особливо для тих осіб, які здійснюють доставку допомоги безпосередньо в райони бойових дій. Додатковими стримувальними чинниками виступають недосконаліть нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності, що не повною мірою враховує сучасні виклики, а також інерційність і консерватизм окремих державних структур, які можуть ускладнювати впровадження необхідних змін.

Таким чином, волонтерство та процеси громадянської самоорганізації відіграють ключову роль у розвитку сучасного українського суспільства. Громадянська активність, що реалізується через участь у волонтерських, соціальних і політичних ініціативах, сприяє розширенню залученості населення

до управлінських процесів як на локальному, так і на загальнодержавному рівнях. Важливою передумовою ефективності волонтерського руху є наявність відкритого та чутливого до суспільних запитів державного управління, здатного реагувати на ініціативи громадськості та, за необхідності, стимулювати їх подальший розвиток.

Волонтерство доцільно трактувати як сукупність видів діяльності, що здійснюються у вільний від основної зайнятості час без матеріальної винагороди, або як добровільне зобов'язання особи спрямовувати власні часові та енергетичні ресурси на благо суспільства, громади чи окремих осіб (за винятком родинного кола) без очікування фінансової компенсації.

У контексті воєнного стану дослідники О. Панькова, О. Касперович та О. Іщенко підкреслюють, що мобілізація ресурсів громадянського суспільства в Україні відбулася передусім через розвиток волонтерського руху, що було зумовлено зовнішньою загрозою територіальній цілісності держави. Такий чинник активізації волонтерства є специфічним і вирізняє український досвід серед інших країн.

На сучасному етапі в Україні функціонує розгалужена та структуровано організована мережа волонтерських інституцій, які часто мають вузьку спеціалізацію та компенсують обмеженість державних можливостей у низці сфер. Зокрема, йдеться про матеріально-технічне забезпечення військових підрозділів, надання медичної допомоги пораненим, а також підтримку внутрішньо переміщених осіб, включаючи матеріальну та психологічну допомогу.

Серед найбільш актуальних напрямів волонтерської діяльності в Україні можна виокремити такі. Передусім це підтримка військовослужбовців у зоні бойових дій, яка охоплює забезпечення Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони транспортними засобами, амуніцією, безпілотними літальними апаратами, тепловізійною технікою, засобами тактичної медицини та зв'язку. Значну роль у цьому відіграють благодійні фонди та волонтерські організації, зокрема фонд Сергія Притули та ініціатива «Повернись живим».

Іншим важливим напрямом є організація роботи гуманітарних штабів, які забезпечують населення продовольством, одягом, медикаментами та сприяють розміщенню внутрішньо переміщених осіб. Цю діяльність реалізують, зокрема, Українська біржа благодійності, а також волонтерські платформи «СпівДія» та «Паляниця.Інфо».

Значного розвитку набув інформаційний напрям, що передбачає протидію дезінформації та пропаганді, блокування ворожих інформаційних ресурсів, поширення достовірних відомостей у цифровому просторі, а також забезпечення кібербезпеки. У цій сфері активно діють відповідні онлайн-спільноти та ініціативи, зокрема «Кібер-Козаки» та «Інтернет Війська України».

Окреме місце посідає допомога соціально вразливим категоріям населення — дітям, людям похилого віку, особам з інвалідністю, які потребують сторонньої підтримки. Волонтери забезпечують їх продуктами харчування, медикаментами та надають психологічну допомогу. У цьому напрямі працюють такі організації, як «СОС Дитячі Містечка Україна», ЮНІСЕФ та фонд «Життєлюб».

Важливою складовою волонтерської діяльності є також допомога тваринам, що включає їх евакуацію із зон бойових дій, забезпечення функціонування притулків та пошук нових власників. Ці завдання виконують, зокрема, організації «UAnimals» та «Happy Paw».

Крім того, актуальним напрямом залишається відновлення житлової інфраструктури, пошкодженої внаслідок бойових дій. Волонтери здійснюють розбір завалів, ремонтні роботи, відновлення дахів і вікон, що реалізується через такі ініціативи, як «Добробат», «БУР» та інші громадські об’єднання.

РОЗДІЛ 2.
ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Основні напрями та форми волонтерської діяльності в умовах війни

Необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності зумовила внесення змін до профільного законодавства. Зокрема, зазнали трансформації положення щодо вікових обмежень для участі у волонтерській діяльності: якщо у первинній редакції закону волонтером визнавалася особа, яка досягла повноліття, то фактична практика допускала залучення осіб віком від шістнадцяти років за наявності письмової згоди батьків або законних представників. Чинна редакція законодавства також закріплює можливість здійснення волонтерської діяльності у дистанційному форматі з використанням мережі Інтернет та інших телекомунікаційних засобів. Такий підхід свідчить про адаптацію правового поля до реальних умов функціонування волонтерського середовища, яке значною мірою ґрунтується на ініціативності, гнучкості та саморегуляції.

Водночас слід відзначити наявність прогалин у правовому регулюванні, зокрема щодо участі неповнолітніх осіб у волонтерській діяльності в умовах воєнного стану. Попри значну кількість практичних прикладів залучення дітей та підлітків до різних форм волонтерської допомоги, відповідні аспекти залишаються нормативно не врегульованими [14–16]. Це свідчить про наявність сталої тенденції, яка потребує законодавчого осмислення, формалізації та інституційної підтримки, а також може бути використана як важливий інструмент національно-патріотичного виховання молодого покоління [17].

Інституційне забезпечення державної політики у сфері волонтерства також зазнало трансформацій. Указом Президента України 2013 року відповідні функції було покладено на Міністерство соціальної політики України, однак у 2019 році цей нормативний акт втратив чинність. Надалі, постановою Кабінету Міністрів України від серпня 2020 року, функції з реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності були передані Національній соціальній

сервісній службі України, діяльність якої координується через Міністерство соціальної політики [18].

Чинне законодавство передбачає також встановлені процедури реєстрації суб'єктів волонтерської діяльності, що включають подання відповідного пакета документів до Національної соціальної сервісної служби України та органів Державної податкової служби. При цьому процес реєстрації супроводжується певними адміністративними труднощами, зокрема необхідністю нотаріального засвідчення документів та відсутністю екстериторіального принципу, що ускладнює доступ до процедури, особливо в умовах воєнного стану.

Окрему увагу слід приділити функціонуванню державних реєстрів волонтерських організацій, які ведуться відповідними органами влади. Незважаючи на їх наявність, ці реєстри не відображають повною мірою реальний масштаб і динаміку розвитку волонтерського руху в Україні. Зокрема, за даними Національної соціальної сервісної служби України, станом на квітень 2015 року у відповідному реєстрі були відсутні організації, що залучають волонтерів, тоді як на сучасному етапі їх кількість становить понад півтори тисячі. Це свідчить як про стрімке зростання волонтерського сектору, так і про обмежену репрезентативність офіційних облікових даних (Рис.2.1.).

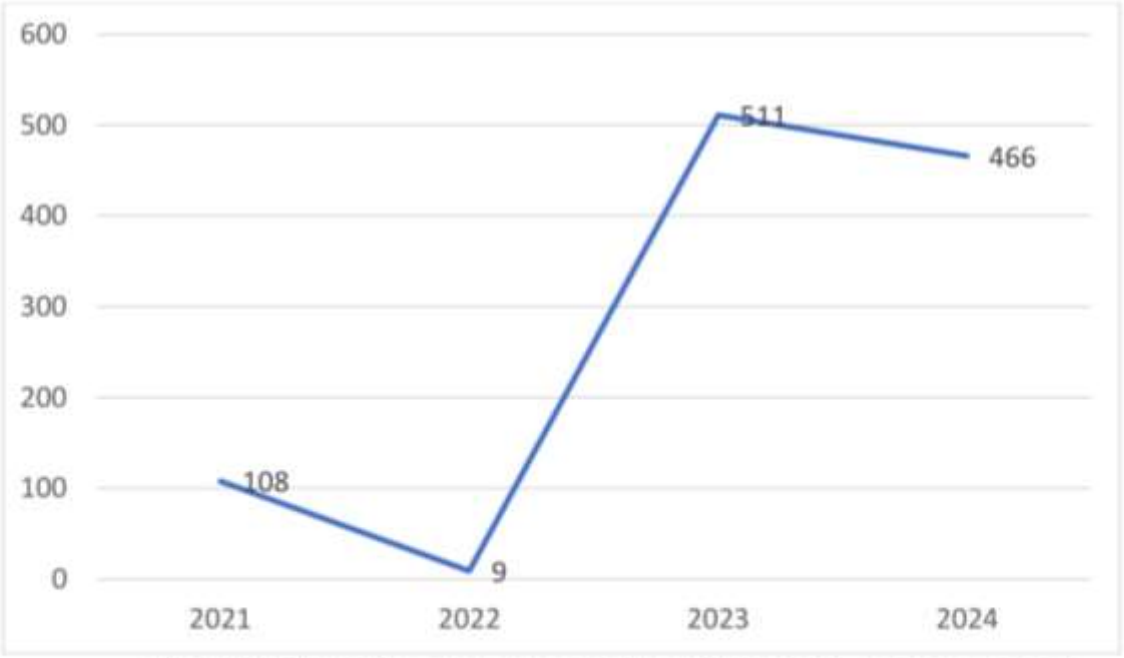

Рис. 2.1 Кількість установ, які здійснюють волонтерську діяльність на території України

Проведений навіть поверховий аналіз організацій, включених до відповідного реєстру, дає підстави стверджувати про його неповноту та обмежену репрезентативність щодо реального стану волонтерського руху в Україні. Водночас показовим є стрімке зростання кількості зареєстрованих волонтерських організацій після 22 лютого 2022 року. Так, якщо за сім років до початку повномасштабної агресії російської федерації було офіційно зареєстровано 662 організації, що здійснюють волонтерську діяльність, то протягом перших 19 місяців повномасштабної війни їх кількість збільшилася на 977 одиниць, що свідчить про різке розширення інституційної бази волонтерського сектору.

Активне розгортання волонтерського руху в Україні після початку повномасштабного вторгнення є проявом високого рівня самоорганізації суспільства, здатності до колективної дії та швидкої мобілізації ресурсів. Масова участь громадян у волонтерських ініціативах і значні обсяги благодійних внесків на підтримку Збройних Сил України сприяли формуванню високого рівня суспільної довіри до волонтерських організацій. Це, у свою чергу, засвідчило консолідацію суспільства, посилення його єдності у протистоянні збройній агресії та відображає зростання рівня громадянської і політичної зрілості населення (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Рівень довіри волонтерським організаціям,%

Варіанти відповідей	2020р	2021р	2022р	2023р	2024р
Зовсім не довіряю	7,5	6,6	5,4	2,1	2,8
Переважно не довіряю	11,7	16,4	12,3	5,7	8,4
Важко сказати	25,4	39,6	33,6	7,7	5,9
Переважно довіряю	46,3	32,4	41,3	33,0	46,8
Цілком довіряю	9,1	4,9	7,0	51,5	36,1

Досвід суспільної взаємодії, набутий під час Помаранчевої революції та Революції Гідності, став основою для подальшої трансформації форм громадянської активності в Україні. Він сприяв формуванню нових моделей

самоорганізації, зокрема добровольчих формувань, які виникли для протидії збройній агресії російської федерації на сході України, а також розвитку масштабного волонтерського руху. Якісно нового рівня суспільної мобілізації українське суспільство досягло після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. Окрім участі громадян у Збройних Силах України та підрозділах територіальної оборони, значна частина населення долучилася до волонтерської діяльності, що засвідчило високий рівень консолідації суспільства у протистоянні зовнішній загрозі.

Практичний досвід демонструє, що в умовах загрози державному суверенітету суспільна мобілізація дедалі частіше відбувається поза межами формалізованих інституцій. Вона набуває переважно неформального характеру та ґрунтується на горизонтальних зв’язках, оперативності та безпосередній участі громадян у вирішенні суспільно значущих завдань. Такі ініціативи, як правило, виникають стихійно та орієнтовані на швидке реагування без тривалих процедур інституційного оформлення.

Паралельно спостерігається тенденція до формування мережевих структур громадської взаємодії, що значною мірою зумовлено розвитком цифрових технологій і соціальних медіа. Такі мережі забезпечують ефективну координацію зусиль та спрямовані на надання адресної допомоги, зокрема військовим підрозділам Збройних Сил України, а також іншим категоріям осіб, які її потребують. Мережевий характер організації дозволяє підвищити оперативність та гнучкість волонтерських ініціатив.

Водночас актуальна суспільна практика актуалізує потребу вдосконалення нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні. Йдеться, зокрема, про спрощення процедур реєстрації волонтерських організацій, уточнення вимог до звітності, визначення чіткіших напрямів діяльності та спрощення механізмів припинення їхньої роботи. В умовах воєнного стану доцільним є запровадження екстериторіального принципу реєстрації таких організацій. Окремого перегляду потребують положення, що стосуються вікових обмежень для волонтерів, а також регламентації форм їхньої діяльності.

Важливим завданням держави, інститутів громадянського суспільства, наукової спільноти та соціальних служб є також забезпечення ефективної психологічної та соціальної реабілітації учасників бойових дій і постраждалих від війни. У цьому контексті значна роль відводиться волонтерським організаціям, які вже сьогодні беруть участь у відповідних ініціативах. Відтак постає потреба подальшого вдосконалення законодавства України з метою розширення та конкретизації можливих форм волонтерської діяльності, з урахуванням сучасних викликів воєнного часу.

2.2. Проблеми, виклики та організаційні особливості волонтерського руху

Специфіка надання волонтерської допомоги в умовах збройної агресії російської федерації суттєво відрізняється залежно від етапів її розвитку, що умовно відповідають першій (2014–2016 рр.) та другій (з 2022 р.) хвилям активізації волонтерського руху (рис. 2.2).

З огляду на те, що у період повномасштабного вторгнення (з 2022 року) використання інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових сервісів і мережевих платформ у процесі організації волонтерської допомоги як для Збройних Сил України, так і для цивільного населення набуло якісно нового рівня, доцільним є більш детальний розгляд цього аспекту. Порівняно з попереднім етапом, відбулося суттєве розширення інструментального забезпечення волонтерської діяльності.

До вже наявних засобів ІКТ додалися нові цифрові інструменти, зокрема: національні онлайн-платформи комплексної допомоги різним цільовим групам; інформаційно-комунікаційні платформи для акумулювання та систематизації даних; розширені функціональні можливості соціальних мереж (Facebook, Instagram, Twitter та ін.) з урахуванням блокування російських ресурсів; значно підсилені функції месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp тощо); мобільні мережі нового покоління з підвищеною швидкістю та якістю інтернет-з’єднання; а також спеціалізовані мобільні застосунки, включаючи державні цифрові сервіси («Дія»), системи інтернет-банкінгу, платіжні платформи та геолокаційні сервіси.

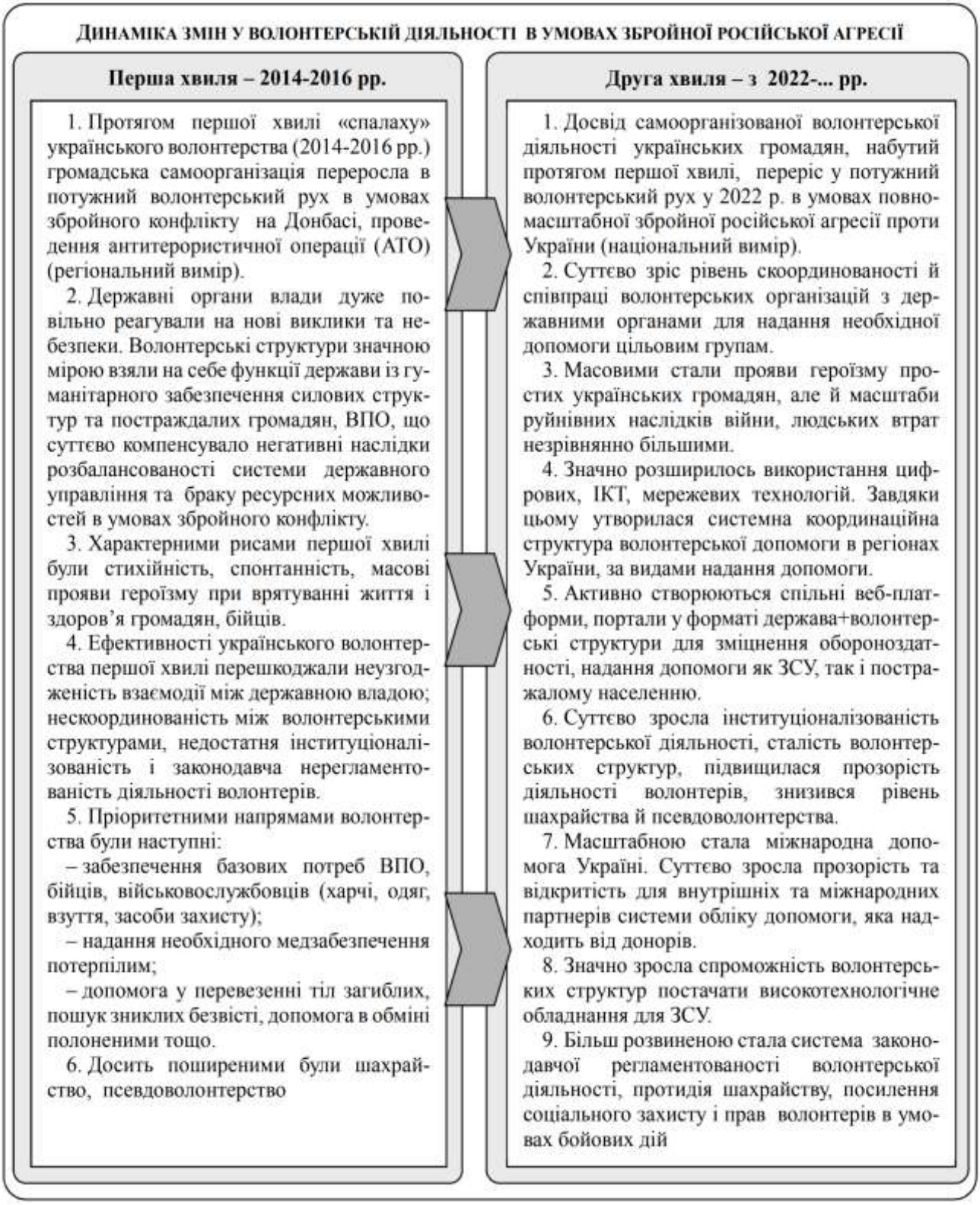

Рис. 2.2. Особливості волонтерської діяльності в умовах воєнного стану

Розширення технологічних можливостей у межах другої хвилі волонтерської активності забезпечило реалізацію значно ширшого спектра функцій підтримки Збройних Сил України як у зоні бойових дій, так і в тилу. Серед них варто виокремити: цифрове просування волонтерських ініціатив і

прозору звітність щодо їх реалізації; створення та адміністрування тематичних спільнот у соціальних мережах; системне поширення інформації, інструктажів і надання дистанційної нематеріальної допомоги; організацію збору коштів через онлайн-банкінг та платіжні сервіси; активне використання месенджерів як основного каналу комунікації (групи, канали, чат-боти, розсилки); оперативне інформування щодо безпекових ризиків, пересування військ противника та критичних подій; координацію збору матеріальних ресурсів для військових, медичних закладів та внутрішньо переміщених осіб; вирішення логістичних, організаційних і юридичних питань; ведення онлайн-баз даних щодо потреб населення, зниклих безвісти, поранених та загиблих; а також використання цифрових інструментів у сфері інформаційного протистояння та кібербезпеки, зокрема для протидії дезінформації та поширення достовірних даних.

Окремим напрямом розвитку цифрових можливостей стало застосування технологій пошуку та ідентифікації осіб у відкритих джерелах, що додатково розширило інструментарій волонтерської діяльності в умовах війни. Загалом, друга хвиля розвитку волонтерського руху в Україні характеризується глибокою інтеграцією цифрових технологій у всі ключові процеси організації та реалізації допомоги, що суттєво підвищило її ефективність, швидкість та масштабованість.

Отриманий масив емпіричних даних дозволяє окреслити низку закономірностей трансформації волонтерського руху в Україні в умовах повномасштабної війни.

Зокрема, спостерігається тенденція до поступового зменшення частки так званих «стійких» волонтерів, під якими розуміють осіб, що протягом тривалого часу системно та безперервно залучені до волонтерської діяльності. Натомість важливим джерелом оновлення волонтерського середовища виступають внутрішньо переміщені особи, які, інтегруючись у нові громади, нерідко створюють власні ініціативи та центри підтримки інших переселенців. Таким чином, ВПО не лише виступають отримувачами допомоги, а й трансформуються в активних суб’єктів волонтерської діяльності.

Окрему роль у розвитку волонтерства відіграє залучення дітей та молоді. За наявності підтримки з боку сім’ї та соціального оточення неповнолітні

активно долучаються до волонтерських ініціатив, що сприяє їх соціалізації та формуванню громадянської відповідальності. У свою чергу, сама участь дітей у волонтерських практиках часто мотивує дорослих до подальшої або більш активної залученості.

Характерною рисою сучасного волонтерського руху є його хвилеподібна динаміка. Активність громадян суттєво зростає у кризові періоди або внаслідок резонансних подій, після чого поступово знижується. Найбільш виражені піки активності припали на 2014 рік та початок повномасштабного вторгнення у березні 2022 року, а також на окремі надзвичайні події, зокрема руйнування Каховської ГЕС. Подібна нерівномірність формує для волонтерських організацій складнощі стратегічного планування, оскільки обсяги людських та матеріальних ресурсів є нестабільними.

Додатковою проблемою є зниження інтенсивності участі навіть серед залучених осіб: з часом волонтерська активність часто переходить із щоденного формату у періодичний (наприклад, у вихідні або поза основною зайнятістю). Це особливо відчутно у сферах, що потребують фізичної праці, де спостерігається дефіцит виконавців.

Водночас важливою характеристикою є висока плинність волонтерських кадрів. Частина учасників тимчасово виходить із руху або знижує активність, проте їх місце займають нові учасники. Ефективність функціонування організацій у такій ситуації значною мірою залежить від їх здатності до постійного залучення нових волонтерів, що забезпечує відносну стабільність діяльності. Водночас організації зі слабкою рекрутаційною спроможністю поступово скорочують активність.

Суттєвим фактором, що впливає на зменшення волонтерського потенціалу, є скорочення фінансової підтримки з боку донорів та населення, що прямо корелює зі зменшенням кількості активних учасників, які забезпечують реалізацію допомоги.

Окремо виділяється проблема мобілізації чоловічого населення, що призводить до дисбалансу у складі волонтерських команд та обмежує

можливості виконання фізично складних завдань. Це зумовлює скорочення або відмову від окремих видів діяльності, які потребують значних фізичних ресурсів.

Загалом, еволюція волонтерського руху проходить кілька етапів: від стихійної масової мобілізації на початку повномасштабного вторгнення до поступової інституціоналізації та структуризації. На першому етапі домінувала неформальна координація через соціальні мережі та месенджери, що супроводжувалося надмірною та часто неефективною активністю. Надалі відбувся природний перехід до спеціалізації волонтерських ініціатив за напрямами діяльності, з формуванням окремих організацій, орієнтованих на конкретні групи отримувачів допомоги.

Сучасний етап характеризується подальшою професіоналізацією волонтерського сектору. Вона проявляється у підвищенні компетентності учасників, удосконаленні механізмів організації зборів і логістики, розвитку фахових навичок у сфері грантової діяльності та звітності, а також у частковій інституціоналізації волонтерської праці, включаючи її оплатний характер у межах окремих проєктів.

Поряд із цим посилюється конкуренція між волонтерськими організаціями за фінансові ресурси, донорську підтримку та активних учасників. Хоча така конкуренція частково стимулює підвищення ефективності діяльності, вона водночас може призводити до зниження рівня координації та дублювання функцій.

Окремою проблемою залишається недостатня відкритість волонтерських екосистем. Вона проявляється у слабкій поінформованості потенційних учасників, обмеженій інтеграції нових волонтерів, емоційній закритості окремих середовищ, а також у відсутності системних даних щодо потреб різних соціальних груп.

Мотиваційні чинники участі або неучасті у волонтерській діяльності переважно мають ціннісно-етичну та соціально-психологічну природу. Провідним стимулом виступає внутрішня моральна потреба у допомозі іншим, що часто інтерпретується як «поклик душі». Для таких осіб ключового значення набуває переживання колективної єдності, взаємної підтримки та спільної мети,

що формує відчуття солідарності та психологічної стійкості. Учасники волонтерського руху нерідко зазначають, що така діяльність має ефект залучення та поступово набуває характеру життєвої потреби або особистісного сенсу.

Важливим мотивом є прагнення наближення перемоги, яке у воєнних умовах набуває особливої актуальності. Зокрема, внутрішньо переміщені особи, які долучаються до волонтерської діяльності, частіше артикулюють саме цей мотив як визначальний. Додатковим стимулом виступає реакція на кризові події локального масштабу, що активізують громадську участь. Значну роль відіграє також особиста залученість до проблематики через наявність родинних або соціальних зв'язків із постраждалими чи військовослужбовцями.

Емпатійна складова мотивації посилюється у випадках, коли близькі особи перебувають у зоні бойових дій, що сприяє формуванню стійкої волонтерської активності. Окремі учасники розглядають волонтерство як форму психологічної саморегуляції, яка допомагає долати стресові та кризові стани, не обов'язково безпосередньо пов'язані з війною. Водночас значущим є усвідомлення власної корисності та суспільної значущості діяльності.

Вибір конкретної організації значною мірою визначається рівнем довіри до її учасників та керівників. Для частини волонтерів, залучених до ситуативних або разових заходів, важливим є емоційне задоволення від процесу участі, зокрема в подієвих формах діяльності.

Ключовим чинником довготривалого залучення виступає наявність візуалізованих та соціально відчутних результатів роботи, що слугує важливим мотиваційним ресурсом. У зв'язку з цим організації прагнуть забезпечувати прозору комунікацію щодо досягнутих результатів та індивідуального внеску учасників.

Разом із тим у середовищі волонтерів фіксуються неоднозначні оцінки щодо осіб, які долучаються до діяльності з утилітарною або інструментальною мотивацією, зокрема з метою формування політичного капіталу чи соціальних зв'язків. Ставлення до таких випадків варіює від різко критичного до помірковано толерантного, за умови наявності суспільно корисного результату їх участі.

Щодо припинення волонтерської активності, переважає тенденція тимчасового зниження залученості з подальшим поверненням до діяльності. Перерви зазвичай зумовлені необхідністю відновлення ресурсів або вирішенням особистих питань. Водночас навіть у періоди зниження активності зберігаються інші форми підтримки, зокрема фінансова або інформаційна допомога.

Основними бар'єрами участі у волонтерстві виступають матеріальні та часові обмеження, пов'язані як із нестачею ресурсів у самих організаціях, так і з індивідуальними життєвими обставинами учасників. Значним чинником є також емоційне вигорання, зниження мотивації через тривалість кризових умов, а також адаптація до воєнної реальності як до нової соціальної норми.

Додатковими факторами демотивації є накопичення особистих проблем, психологічне навантаження, розчарування через відсутність швидких результатів, а також вторинна травматизація внаслідок контакту з постраждалими групами населення.

Суттєвим обмеженням розвитку волонтерської діяльності виступають також адміністративно-правові та бюрократичні чинники, включно зі страхом перевірок і санкцій з боку державних органів, що стримує масштабування ініціатив. Додатково негативний вплив має недостатньо коректна взаємодія з отримувачами допомоги, що іноді формує у волонтерів відчуття недооцінення їх зусиль.

Водночас спостерігається чітко артикульований запит на інституціоналізацію навчання волонтерській діяльності, зокрема через створення системи підготовки, що охоплює організаційні, комунікаційні та управлінські компетентності. Попри наявні ініціативи у цій сфері, рівень їх розвитку наразі не відповідає актуальним потребам волонтерського середовища.

З урахуванням результатів теоретичного узагальнення та апробації на пілотному етапі дослідження, окреслено комплекс організаційно-методичних умов, що забезпечують ефективне функціонування волонтерської діяльності у територіальних громадах, які зазнали впливу воєнних дій.

По-перше, передбачено формування та сталу діяльність координаційного центру волонтерства, покликаного інтегрувати зусилля волонтерських ініціатив,

інститутів громадянського суспільства, органів місцевого самоврядування, бізнес-структур і донорських організацій. Такий центр забезпечує узгодження дій учасників, мінімізує ризики дублювання або фрагментації допомоги, здійснює збір і аналітичну обробку інформації про актуальні потреби громади, координує розподіл ресурсів та сприяє розвитку партнерських взаємозв'язків. Важливими засадами його функціонування виступають відкритість, прозорість і міжсекторальна взаємодія, що підвищують оперативність реагування на кризові виклики.

По-друге, ключовим елементом є організація системного навчання та подальшого супроводу лідерів волонтерських груп. Враховуючи відсутність у значної частини представників громад попереднього досвіду волонтерської діяльності, актуалізується необхідність формування базових компетентностей, зокрема у сфері виявлення потреб громади, планування та реалізації заходів, налагодження комунікації з різними соціальними групами, дотримання етичних норм і запобігання професійному вигоранню. Підготовка лідерів також охоплює розвиток управлінських навичок, організацію командної взаємодії та впровадження сталих практик волонтерства. Супровід здійснюється через механізми наставництва, консультування, обміну досвідом і рефлексивного аналізу діяльності, що сприяє підвищенню мотивації та рівня професіоналізації учасників.

По-третє, важливою умовою виступає впровадження системи моніторингу й оцінювання волонтерської діяльності. Така система забезпечує відстеження напрямів і масштабів надання допомоги, оцінювання ефективності використання ресурсів та відповідності реалізованих ініціатив актуальним потребам громади. Вона виконує контрольну, аналітичну та прогностичну функції, дозволяючи своєчасно коригувати управлінські рішення, запобігати дублюванню заходів і підвищувати загальну результативність волонтерських практик. Водночас прозорість процедур моніторингу сприяє зміцненню довіри з боку мешканців, донорів і партнерів, формуючи основу для сталого розвитку волонтерської діяльності.

З огляду на визначені умови, розроблено концептуальну модель забезпечення організаційно-методичних засад волонтерської діяльності в територіальних громадах, що постраждали від воєнних дій (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Модель організації волонтерської діяльності в територіальних громадах, постраждалих від воєнних дій

З метою поглиблення теоретичного змісту запропонованої моделі та посилення її прикладної спрямованості, доцільним є її інтерпретація у взаємозв'язку з ключовими структурними компонентами, зокрема нормативно-ціннісним, ресурсним і безпековим блоками, а також із системою очікуваних результатів. Такий підхід дозволяє комплексно відобразити умови функціонування волонтерської діяльності, визначити фактори її ефективності та забезпечити цілісність управлінських впливів. Узагальнення зазначених елементів і їх взаємодії представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Доповнення до моделі організації волонтерської діяльності в територіальних громадах, постраждалих від воєнних дій

Компонент моделі	Зміст	Функціональне призначення
Нормативно-ціннісне підгрунтя	Законодавство у сфері волонтерства, місцевого самоврядування, принципи добровільності, людиноцентричності, безпеки	Забезпечує легітимність і етичність волонтерської діяльності
Мета моделі	Підвищення спроможності територіальних громад до самоорганізації та подолання наслідків війни через волонтерську діяльність	Визначає стратегічний вектор реалізації моделі
Очікувані результати	Соціальна згуртованість, активізація мешканців, ефективні волонтерські ініціативи, інтеграція ВПО	Дає змогу оцінювати ефективність організаційно-методичних умов
Ресурсне забезпечення	Людські, партнерські, фінансові, інформаційні ресурси	Забезпечує реалістичність і стійкість волонтерської діяльності
Безпековий компонент	Фізична, психологічна безпека волонтерів, профілактика вигорання	Адаптує модель до умов воєнного стану
Зворотний зв'язок громади	Опитування, обговорення, корекція ініціатив	Забезпечує гнучкість і відповідність реальним потребам
Процесуальне ядро	Етапи роботи з лідерами, громадами, ініціативними групами (рис. 2.7)	Реалізує організаційно-методичні умови на практиці

Подана таблиця суттєво розширює та концептуалізує модель організації волонтерської діяльності у територіальних громадах, що зазнали впливу воєнних дій, репрезентуючи її не лише як сукупність етапів і залучених суб'єктів, а як цілісну, структуровано організовану систему, функціонування якої відбувається в умовах воєнного стану. Виокремлення нормативно-ціннісного, ресурсного, безпекового, цільового та результативного блоків забезпечує можливість

інтерпретації волонтерської діяльності як усвідомленого, керованого та підзвітного процесу, орієнтованого на задоволення актуальних потреб громади.

Особливий акцент у моделі зроблено на інтеграції процесуального ядра з механізмами зворотного зв'язку та системою моніторингу, що сприяє підвищенню її гнучкості та адаптивності до динамічних викликів воєнного періоду. Це, у свою чергу, формує підґрунтя для ефективного практичного впровадження моделі та подальшого обґрунтування організаційно-методичних умов волонтерської діяльності.

Запропоновану модель доцільно розглядати крізь призму п'яти взаємопов'язаних етапів. Перший етап передбачає створення волонтерського осередку на базі вже існуючих інституцій громади та відповідає умові формування координаційного центру. Його результативність визначається фактом функціонування такого осередку.

Другий етап пов'язаний із залученням лідерів громади до організації та координації діяльності волонтерських груп, а також стимулюванням їхньої участі у розробці та реалізації ініціатив після проходження відповідного навчання. Цей етап реалізує умову підготовки та супроводу лідерів і оцінюється за показниками кількості навчальних заходів, рівня сформованості компетентностей, числа реалізованих ініціатив, рівня задоволеності волонтерів та кількості підготовлених лідерів.

Третій етап охоплює безпосередню координацію діяльності волонтерських груп підготовленими лідерами, а також здійснення моніторингу та оцінювання результатів діяльності. Він відповідає умові впровадження системи моніторингу та оцінки, а його ефективність визначається регулярністю звітності, кількістю застосованих інструментів оцінювання та використанням отриманих результатів для вдосконалення діяльності.

Четвертий етап передбачає цілеспрямовану підготовку лідерів волонтерських груп, включаючи опанування методик роботи з громадою, розвиток навичок активізації населення, координації ініціатив, менторської підтримки та управління ресурсами. У межах цього етапу лідери трансформуються у компетентних менеджерів волонтерських програм.

П’ятий етап орієнтований на залучення мешканців громади до волонтерської діяльності, їх підготовку, інтеграцію в існуючі ініціативи та систематичне визначення потреб громади, які трактуються як стан незадоволеності або необхідності у ресурсах, що забезпечують життєдіяльність індивіда чи спільноти.

Концептуальна основа моделі базується на принципах децентралізації, відповідно до яких органи місцевого самоврядування наділяються повноваженнями самостійно вирішувати актуальні проблеми розвитку територій і координувати участь громадян. В умовах воєнного стану важливу роль відіграють виконавчі органи, які забезпечують взаємодію з військовими адміністраціями та реалізацію заходів безпеки.

Визначальним чинником ефективності моделі є активізація людського потенціалу громади, насамперед її лідерів, які виконують функції координаторів, консолідують соціальні ресурси та організовують суспільно значущу діяльність. Інституційною базою для їхньої діяльності можуть виступати заклади освіти, медичні установи, громадські організації та органи публічного управління.

Залучення волонтерів відбувається відповідно до логіки рекрутингового процесу, що включає ідентифікацію потреб, оголошення набору, проведення співбесід, навчання та інтеграцію до волонтерських ініціатив. Паралельно реалізується моніторинг та оцінювання ефективності залучення, що забезпечує коригування управлінських рішень.

Порівняльний аналіз в табл.2.3. засвідчує, що традиційна оцінка потреб і оцінка громадою власних потреб відрізняються насамперед за суб’єктністю, логікою прийняття рішень та рівнем залучення населення. У першому випадку домінує експертно-аналітичний підхід, за якого визначення потреб здійснюється зовнішніми акторами на основі формалізованих методів і даних. Така модель забезпечує системність, стандартизованість і можливість порівняння результатів, однак може не повною мірою враховувати локальний контекст і специфіку життєвих практик громади. Натомість оцінка громадою своїх потреб ґрунтується на партисипативній парадигмі, де ключову роль відіграє досвід і

суб'єктивне бачення самих мешканців, що підвищує релевантність і соціальну прийнятність отриманих результатів.

Водночас доцільно розглядати ці підходи не як взаємовиключні, а як взаємодоповнювальні. Поєднання експертної оцінки з активною участю громади дозволяє досягти балансу між аналітичною обґрунтованістю та практичною доцільністю рішень. Таким чином, інтегрований підхід до оцінювання потреб виступає ефективним інструментом формування сталих управлінських практик і розвитку спроможності територіальних громад.

Таблиця 2.3

Порівняльна таблиця поняття «оцінка потреб» та «оцінка громадою своїх потреб»

Критерій порівняння	Оцінка потреб	Оцінка громадою своїх потреб
Сутність поняття	Процес визначення та аналізу потреб цільової групи або населення, що здійснюється переважно зовнішніми суб'єктами	Процес самостійного визначення та усвідомлення громадою власних потреб із залученням її членів
Суб'єкти здійснення	Експерти, органи влади, дослідники, соціальні працівники, донорські організації	Мешканці громади, місцеві лідери, представники громадських ініціатив
Рівень участі громади	Обмежений або консультативний	Активний, партисипативний, заснований на залученні широкого кола учасників
Підходи до визначення потреб	Аналітичний, експертно-орієнтований	Партисипативний, орієнтований на досвід та бачення громади
Методи збору інформації	Опитування, статистичний аналіз, експертні оцінки, аналіз документів	Громадські обговорення, фокус-групи, воркшопи, опитування мешканців
Характер результатів	Формалізовані звіти, аналітичні висновки, рекомендації	Узгоджене бачення потреб, визначення пріоритетів розвитку громади
Точність відповідності реальним потребам	Може бути обмеженою через зовнішній характер оцінювання	Вища завдяки врахуванню локального досвіду та контексту
Рівень довіри до результатів	Середній, залежить від авторитету суб'єкта оцінювання	Високий, оскільки результати сформовані самою громадою
Гнучкість та адаптивність	Обмежена, залежить від методології та інструментів	Висока, завдяки можливості оперативного врахування змін
Практичне значення	Використовується для планування програм, розробки політик та розподілу ресурсів	Сприяє активізації громади, підвищує відповідальність та ефективність реалізації ініціатив

Створення волонтерських груп розглядається як форма неформальної самоорганізації мешканців громади, спрямована на вирішення актуальних соціальних проблем. Такі об’єднання, як правило, мають невелику чисельність, функціонують на добровільних засадах і можуть діяти як у межах державних чи громадських інституцій, так і у форматі ініціативних груп. Їх діяльність базується на спільних цінностях, орієнтації на суспільне благо та готовності до взаємодопомоги, що забезпечує мобільність і швидкість реагування на виклики, особливо в умовах кризових ситуацій.

Наступним етапом є визначення шляхів задоволення виявлених потреб та розробка плану реалізації волонтерських ініціатив, які являють собою структуровану сукупність дій, спрямованих на втілення соціально значущих ідей. Реалізація таких ініціатив передбачає дотримання поетапного алгоритму, що охоплює підготовчий етап, етап безпосереднього впровадження та завершальний етап із підбиттям підсумків і оцінюванням результатів. На підготовчій стадії визначаються ключові параметри ініціативи: її концепція, мета, цільова аудиторія, місце проведення та ресурсне забезпечення, яке включає людські, матеріальні та інформаційні складові. Важливим аспектом є також розподіл функцій між учасниками, планування часових меж, розробка сценарію заходу, оцінка потенційних ризиків і налагодження взаємодії з місцевими органами влади та громадськістю.

Етап реалізації передбачає практичне втілення запланованих заходів, тоді як завершальна стадія охоплює аналіз досягнутих результатів, оцінювання ефективності та поширення інформації про проведену діяльність, зокрема через соціальні комунікаційні канали. Важливою вимогою до волонтерських ініціатив є їх відповідність реальним потребам територіальних громад, особливо тих, що постраждали від воєнних дій, що забезпечує їх актуальність, соціальну значущість та результативність (Рис. 2.4).

Рис. 2.4. Моделювання волонтерської програми

Початковим етапом моделювання волонтерської ініціативи виступає ідентифікація актуальних потреб територіальної громади, які можуть бути задоволені за рахунок внутрішнього потенціалу її мешканців. На цьому рівні визначаються ключові виклики, на які здатна реагувати волонтерська спільнота, а також окреслюються можливі напрями надання підтримки. Другий етап передбачає конструювання програми ініціативи, що включає чітке формулювання мети, завдань і очікуваних результатів. Така програма має забезпечувати логічну відповідь на питання щодо цільового призначення ініціативи та її адресності, тобто визначення цільових груп, на які вона спрямована.

Подальший етап пов’язаний із визначенням змін, яких планується досягти внаслідок реалізації ініціативи, що передбачає інтеграцію процесів управління волонтерами та розробки самих ініціатив. Це включає планування та впровадження заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей, а також налагодження ефективної комунікації зі стейкхолдерами та потенційними

партнерами, що підвищує результативність і сталість діяльності. Важливим компонентом є ресурсне забезпечення, зокрема через механізми фандрейзингу, оскільки частина ініціатив може реалізовуватися без фінансових витрат, тоді як інші потребують матеріальної чи організаційної підтримки.

Суттєву роль у забезпеченні ефективності та довготривалості волонтерських ініціатив відіграють процеси моніторингу та оцінювання, а також публічне висвітлення їх результатів, що сприяє підвищенню прозорості, довіри та мотивації учасників. Окремий функціональний блок становить організаційне забезпечення, яке охоплює матеріально-технічні ресурси, інфраструктурну підтримку та може інтегруватися з фандрейзинговою діяльністю або партнерською взаємодією. Важливим елементом моделі є здійснення лідерами волонтерських груп систематичного моніторингу та оцінювання власної діяльності, що забезпечує реалізацію відповідних організаційно-методичних умов. Сукупність окреслених етапів формує універсальний алгоритм організації волонтерської діяльності, придатний як для умов воєнного часу, так і для періоду повоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 3.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ

Волонтерський рух в Україні, що сформувався як один із ключових механізмів суспільної підтримки в умовах соціально-політичних потрясінь, особливо в період воєнних дій, функціонує в складному середовищі численних викликів, водночас демонструючи значний потенціал для подальшої еволюції. Ідентифікація наявних проблем і перспектив розвитку дозволяє окреслити стратегічні орієнтири майбутнього волонтерства, зокрема його участь у процесах повоєнної відбудови та подоланні соціально-гуманітарних дисбалансів [16].

До ключових викликів розвитку волонтерського сектору належить передусім фінансова нестійкість. Обмеженість ресурсного забезпечення залишається однією з найгостріших проблем, особливо з огляду на зростаючі потреби в умовах війни. Значна частина організацій залежить від добровільних пожертв, що характеризуються високим рівнем варіативності та не гарантують довгострокової стабільності фінансування [36].

Не менш вагомим чинником є недосконалість нормативно-правового регулювання. Активізація волонтерської діяльності актуалізує потребу у формуванні чіткої законодавчої бази, яка б забезпечувала належні умови функціонування цього сектору. Наявні бюрократичні обмеження, а також фрагментарність правового забезпечення ускладнюють процеси мобілізації ресурсів, організації допомоги та взаємодії з державними інституціями, що в окремих випадках може створювати ризики зловживань і негативно впливати на суспільну довіру.

Суттєвим викликом також є проблема виснаження людських ресурсів. Тривале перебування в умовах підвищеного навантаження спричиняє фізичне та емоційне вигорання волонтерів, що знижує результативність їхньої діяльності та впливає на мотиваційні установки. Відсутність системної психологічної підтримки та висока плинність кадрів додатково ускладнюють стабільність функціонування волонтерських структур [23].

Окремої уваги потребує невизначеність трансформації ролі волонтерських організацій у повоєнний період. Перехід від діяльності в умовах кризового реагування до реалізації довгострокових соціальних ініціатив вимагатиме переосмислення функціональних пріоритетів, адаптації організаційних моделей та впровадження нових підходів до роботи відповідно до змінених суспільних потреб.

Водночас перспективи розвитку волонтерського руху в Україні пов'язані з низкою стратегічних напрямів. Передусім йдеться про модернізацію інфраструктурного забезпечення. Запровадження цифрових технологій, автоматизація процесів управління та створення ефективних онлайн-платформ для координації діяльності й акумулювання ресурсів сприятимуть підвищенню прозорості та результативності волонтерських ініціатив [9].

Важливим чинником є також інституціоналізація партнерської взаємодії між волонтерськими організаціями, державними структурами та міжнародними інституціями. Розширення такої співпраці дозволить забезпечити більш узгоджене реагування на кризові виклики, оптимізувати розподіл ресурсів і реалізовувати масштабні соціально значущі проєкти.

У повоєнний період очікується розширення функціональної ролі волонтерства у сфері соціального розвитку. Його потенціал може бути реалізований у підтримці вразливих груп населення, розвитку освітніх і культурних ініціатив, відновленні інфраструктури та здійсненні заходів психологічної реабілітації постраждалих від війни, що сприятиме зміцненню громадянського суспільства [5].

Не менш значущим напрямом є підвищення професійної спроможності волонтерів. Системне впровадження освітніх програм, тренінгів і спеціалізованих курсів у сферах проєктного менеджменту, кризового реагування, медичної та психологічної допомоги сприятиме зростанню ефективності діяльності та готовності до роботи в умовах підвищеної складності.

Перспективним також є розвиток довгострокових ініціатив, орієнтованих на забезпечення сталості волонтерської діяльності. Реалізація програм реабілітації, підтримки громад та формування постійно діючої інфраструктури

волонтерства створить передумови для стабільного впливу на соціально-економічний розвиток країни [3].

Перспективи розвитку волонтерства в Україні визначаються комплексом соціальних, економічних, політичних та інституційних чинників, що формуються під впливом як внутрішніх трансформацій суспільства, так і наслідків воєнних дій. У сучасних умовах волонтерський рух набуває ознак системного соціального інституту, який поступово інтегрується у механізми державного управління та громадянської участі.

Одним із ключових напрямів подальшого розвитку є інституціоналізація волонтерської діяльності, що передбачає її нормативне закріплення, формування стабільної правової бази та визначення чітких механізмів взаємодії між волонтерськими організаціями, державними структурами та місцевим самоврядуванням. Це створює передумови для підвищення керованості та прозорості сектору.

Важливим стратегічним аспектом є посилення ролі державної політики у сфері волонтерства. Розроблення цілісної державної стратегії розвитку волонтерської діяльності дозволить визначити довгострокові пріоритети, забезпечити фінансову підтримку ініціатив та створити умови для сталого розвитку цього сектору. Перспективним напрямом виступає вдосконалення фінансових механізмів підтримки волонтерства, зокрема через запровадження системи державних і місцевих грантів, податкових стимулів для благодійників, а також розвиток прозорих механізмів фандрейзингу. Це сприятиме зменшенню залежності волонтерських організацій від нестабільних джерел фінансування.

Подана таблиця 3.1. систематизує ключові напрями перспективного розвитку волонтерства в Україні, що формуються під впливом сучасних соціально-економічних трансформацій та викликів воєнного часу. Узагальнення здійснено з урахуванням інституційних, організаційних, технологічних та соціальних аспектів функціонування волонтерського руху. Представлена структура дозволяє комплексно охарактеризувати стратегічні вектори його еволюції, а також визначити очікувані результати реалізації кожного з них у

контексті зміцнення громадянського суспільства та забезпечення повоєнного відновлення країни.

Таблиця 3.1.

Ключові напрями та перспективи розвитку волонтерства в Україні

Напрям розвитку	Зміст та характеристика	Очікувані результати
Інституціоналізація волонтерства	Формування стабільної нормативно-правової бази та інтеграція у систему публічного управління	Підвищення правової визначеності та стійкості сектору
Державна політика	Розроблення стратегії та державних програм підтримки	Довгострокове планування розвитку волонтерства
Фінансове забезпечення	Гранти, податкові стимули, розвиток фандрейзингу	Зменшення фінансової нестабільності
Міжсекторальне партнерство	Співпраця держави, бізнесу та громадських організацій	Ефективна мобілізація ресурсів
Цифровізація	Використання онлайн-платформ, мобільних застосунків	Оперативність та прозорість діяльності
Цифрове волонтерство	Дистанційна участь через інтернет-інструменти	Розширення кола учасників
Професіоналізація	Навчання, сертифікація, розвиток компетентностей	Підвищення якості волонтерської діяльності
Соціальна робота	Інтеграція волонтерів у систему соціальних послуг	Посилення соціальної підтримки населення
Територіальні громади	Створення локальних волонтерських центрів	Підвищення ефективності допомоги на місцях
Молодіжне волонтерство	Залучення студентів та учнів до соціальних ініціатив	Формування громадянської активності
Корпоративне волонтерство	Участь бізнесу у соціальних проєктах	Розширення ресурсної бази
Міжнародне співробітництво	Обмін досвідом з міжнародними організаціями	Впровадження кращих практик
Мотивація волонтерів	Нагороди, визнання, кар'єрні можливості	Підвищення престижу волонтерства
Моніторинг і оцінка	Система контролю ефективності діяльності	Підвищення результативності
Повоєнне відновлення	Участь у відбудові інфраструктури	Відновлення територій і громад
Психосоціальна підтримка	Допомога ветеранам, ВПО, постраждалим	Поліпшення психологічного стану населення
Інноваційні форми	Проєктне, мережеве, дистанційне волонтерство	Підвищення гнучкості системи
Соціальна культура	Формування цінностей солідарності та взаємодопомоги	Зростання рівня довіри в суспільстві

Окрему увагу слід приділити розвитку партнерства між державою, бізнесом і громадським сектором. Формування міжсекторальної взаємодії дозволить ефективніше мобілізувати ресурси суспільства, підвищити якість реалізації соціальних проєктів і забезпечити їх довгострокову стійкість.

Значні перспективи пов'язані з цифровізацією волонтерської діяльності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, створення електронних платформ координації допомоги та мобільних застосунків сприятиме оперативності реагування на потреби населення та підвищенню прозорості процесів. Розвиток цифрового волонтерства відкриває можливості для залучення ширших верств населення, у тому числі осіб, які не можуть брати участь у фізичних заходах, але здатні здійснювати інформаційну, аналітичну чи організаційну підтримку дистанційно.

Важливим напрямом є професіоналізація волонтерської діяльності, що передбачає впровадження системи навчання, сертифікації та підвищення кваліфікації волонтерів. Це дозволить сформувати стійкі компетентності у сфері управління проєктами, комунікацій та кризового реагування.

Особливого значення набуває розвиток волонтерства у сфері соціальної роботи. З огляду на зростання соціальної вразливості населення, волонтери стають важливим доповненням державної системи соціального захисту. Перспективним є інституційне закріплення ролі волонтерів у територіальних громадах, зокрема через створення локальних волонтерських центрів при соціальних службах, освітніх та медичних закладах. Це підвищує ефективність надання соціальної допомоги.

Важливим є розвиток молодіжного волонтерства, яке виступає інструментом формування громадянської активності та соціальної відповідальності. Інтеграція волонтерської діяльності в освітній процес сприятиме формуванню соціально активної особистості. Перспективи також пов'язані з розвитком корпоративного волонтерства, що передбачає участь бізнес-структур у соціальних ініціативах. Це підвищує рівень корпоративної соціальної відповідальності та розширює ресурсну базу волонтерських проєктів.

Значну роль у майбутньому відіграватиме розвиток міжнародного співробітництва у сфері волонтерства. Обмін досвідом із міжнародними організаціями сприятиме впровадженню кращих практик і підвищенню ефективності українських ініціатив. Важливим є формування системи мотивації волонтерів, яка включає як матеріальні, так і нематеріальні стимули. Публічне визнання, нагороди, рекомендації та кар'єрні можливості сприятимуть підвищенню престижу волонтерської діяльності.

Перспективним напрямом є розвиток системи моніторингу та оцінювання ефективності волонтерських ініціатив. Це дозволить забезпечити підзвітність, підвищити результативність діяльності та оптимізувати використання ресурсів. У повоєнний період волонтерство відіграватиме ключову роль у процесах відновлення інфраструктури, соціальної реабілітації населення та відбудови громад. Це визначає його стратегічне значення для національного розвитку.

Окремим напрямом є психосоціальна підтримка населення, зокрема ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від війни. Волонтерські ініціативи можуть стати важливим елементом системи психологічної допомоги. Перспективним є розвиток інноваційних форм волонтерства, включаючи дистанційні, мережеві та проєктні моделі діяльності, що дозволяє підвищити гнучкість та адаптивність сектору до сучасних викликів.

Важливою умовою розвитку є формування позитивної суспільної культури волонтерства, що передбачає підвищення рівня довіри, солідарності та соціальної відповідальності громадян.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне теоретико-прикладне дослідження основ волонтерської діяльності в умовах воєнного стану, що дало змогу системно осмислити її сутність, функції, організаційні засади та суспільну роль у період глибоких трансформацій соціально-економічного середовища. На підставі проведеного аналізу встановлено, що волонтерська діяльність у сучасних умовах виступає не лише формою громадянської активності, але й важливим елементом національної стійкості, що забезпечує оперативне реагування на кризові виклики та доповнює інституційні механізми державного управління.

Доведено, що в умовах воєнного стану відбувається якісна трансформація змісту та форм волонтерства: розширюється спектр напрямів діяльності (від гуманітарної допомоги до логістичного, медичного, інформаційного та психологічного забезпечення), посилюється рівень самоорганізації громадян, зростає роль цифрових технологій у координації волонтерських ініціатив. Водночас актуалізуються проблеми інституційної неврегульованості, ресурсних обмежень, професійного вигорання волонтерів, що потребує системного підходу до їх вирішення.

У ході дослідження обґрунтовано, що ефективність волонтерської діяльності значною мірою залежить від рівня взаємодії між громадянським суспільством, державними органами та міжнародними інституціями. Синергія цих суб’єктів дозволяє забезпечити належну координацію дій, підвищити прозорість розподілу ресурсів і досягти більшого соціального ефекту. Визначено, що важливим напрямом удосконалення волонтерської діяльності є її часткова інституціоналізація без втрати гнучкості та оперативності, що є ключовими перевагами волонтерського сектору.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні рекомендацій щодо підвищення ефективності волонтерської діяльності в умовах воєнного стану, зокрема: удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвитку механізмів державної підтримки волонтерських ініціатив,

впровадження програм підготовки та психологічної підтримки волонтерів, а також розширення використання цифрових платформ для координації діяльності.

Таким чином, волонтерська діяльність у період воєнного стану виступає стратегічним ресурсом суспільства, що сприяє зміцненню соціальної згуртованості, підвищенню рівня довіри між громадянами та інституціями, а також забезпечує підтримку обороноздатності та гуманітарної стабільності держави. Перспективи подальших наукових досліджень пов’язані з поглибленням аналізу інституційних моделей волонтерства, оцінкою його довгострокового впливу на розвиток суспільства та інтеграцією волонтерського руху в систему післявоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блоха Я. Є. Світоглядні засади волонтерства в Україні в умовах війни. *Філософські обрії*. 2023. Вип. 47. С. 80–88.
2. Бойко Г. В. Вплив групових заходів із популяризації волонтерства на інформованість і вмотивованість шкільної та студентської молоді. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Вип. 1. С. 113–123.
3. Боряк О. В. Інклюзивне волонтерство в Україні: реалії та перспективи. *Inclusion and Diversity*. 2023. Спецвип. С. 14–17.
4. Буряк-Габрись І. Волонтерство здобувачів освіти професійно-технічних навчальних закладів в умовах воєнного стану (з досвіду роботи). *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2. С. 162–169.
5. Взаємодія держави і суспільства, символічний простір народу та українсько-російські взаємини у дзеркалі громадської думки. Жовтень 2015 : інформаційний бюлетень / за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Інститут соціальної та політичної психології, 2015. URL: https://ispp.org.ua/2020/06/13/informacijnij-byuleten-vzayemodiya-derzhavi-i-suspilstva-simvolichnij-prostir-narodu-ta-ukra%D1%97nsko-rosijski-vzayemini-u-dzerkali-gromadsko%D1%97-dumki-za-danimi-vseukra%D1%97nskogo-reprezentat/ (дата звернення: 03.03.2026).
6. Гапон Н. П. Соціально-психологічні аспекти дослідження волонтерства: мотивація та організаційні очікування волонтерів. *Габітус*. 2023. Вип. 47. С. 171–175.
7. Головко О. В. Волонтерство в Україні: історико-правовий аспект. *Право і безпека*. 2023. № 2. С. 9–18.
8. Грішнова О. А. Організаційна культура як драйвер корпоративного волонтерства в Україні в умовах сучасних викликів. *Інтелект XXI*. 2022. № 3. С. 87–92.
9. Денисенко І. Д. Проблемне поле волонтерства у вітчизняному соціально-політичному дискурсі: основні підходи та стратегії дослідження. *Сучасне суспільство*. 2022. Вип. 1. С. 4–18.

10. Івашова Л. М. Волонтерство як феномен розвитку громадської та народної дипломатії задля забезпечення національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 18. С. 120–127.
11. Кабаченко Н. В. Волонтерський рух в Україні як складова громадянського суспільства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 2. С. 45–51.
12. Кадочнікова О. П. Мовнокультурний код українського військового волонтерства (на матеріалі назв волонтерських організацій). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія*. 2024. Вип. 22. С. 114–118.
13. Касперович О. Ю., Панькова О. В. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей повоєнного відновлення країни. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21, № 3. С. 277–290. URL: http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1605 (дата звернення: 03.05.2026).
14. Колот А. М., Грішнова О. А. Соціальна відповідальність та волонтерство в умовах сучасних викликів. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2022. № 1. С. 8–18.
15. Кос О. І. Волонтерство як чинник виховання гуманістичних цінностей особистості: досвід Шотландії. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 2. С. 130–135.
16. Лібанова Е. М. Соціальні наслідки війни та роль волонтерства у їх подоланні. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 2. С. 3–15.
17. Лозко Г. С. Проблеми волонтерства: духовна опіка воїнами-рідновірами в умовах російсько-української війни. *Українознавство*. 2023. № 4. С. 145–153.
18. Маційовський Ю. В. Волонтерство та псевдоволонтерство в Україні: новий погляд крізь призму неформальних інститутів. *Політичні дослідження*. 2024. № 1. С. 19–41.
19. Мірко Н. М. Міжнародне волонтерство та розвиток громадського сектору. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 6. С. 128–140.

20. Моторна М. Волонтерство як складова підготовки майбутнього соціального працівника. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Вип. 1. С. 110–121.
21. Нагорна Д. Технології залучення молоді до волонтерства в Україні. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9, № 3. P. 340–357. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua (дата звернення: 03.05.2026).
22. Овчарова В. Соціальна робота з залучення молоді до волонтерської діяльності : дис. … д-ра філософії. Запоріжжя, 2024. 234 с. URL: https://phd.znu.edu.ua/page/PhD/2024/ovcharova/ovcharova_dis_FINAL_01_07_24.pdf (дата звернення: 03.05.2026).
23. Панькова О. В. Українське волонтерство в умовах збройної російської агресії: зміцнення потужностей через залучення ресурсів цифровізації, платформізації, ІКТ та мережевих технологій. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2. С. 113–123.
24. Петрочко Ж., Лях Т. Потенціал волонтерства для розвитку деокупованих громад. *Humanitas*. 2024. № 3. С. 202–207. DOI: https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.28
25. Погрібна В., Підкуркова І. Волонтерство в системі заходів щодо збереження ментального здоров'я українців в умовах війни. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2024. Т. 4, № 63. С. 244–255. URL: http://fil.nlu.edu.ua (дата звернення: 03.05.2026).
26. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 03.05.2026).
27. Про затвердження Переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають в тимчасовій окупації : наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 25.04.2022 № 75. URL: https://ips.ligazakon.net (дата звернення: 03.05.2026).
28. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309. URL: https://ips.ligazakon.net (дата звернення: 03.05.2026).

29. Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямами волонтерської діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 556. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 03.05.2026).
30. United Nations Volunteers. *State of the World's Volunteerism Report 2022: Building Equal and Inclusive Societies*. New York : UNV, 2022. URL: https://www.unv.org (дата звернення: 03.05.2026).
31. World Bank. *Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment 2024*. Washington, DC : World Bank, 2024. URL: https://www.worldbank.org (дата звернення: 03.05.2026).